

9. Термер М. Де вистояла революція [Електронний ресурс] / М. Термер // graswurzel.net. – Режим доступу : <http://www.graswurzel.net/ueberuns/taz.shtml>.

10. Кастнер Й. Що означає Гразвурцельреволюцйон [Електронний ресурс] / Й. Кастнер // graswurzel.net – Режим доступу : <http://www.graswurzel.net/ueberuns/gwr-kurz.shtml>.

11. Ріддер М. Під травною знаходиться пісок [Електронний ресурс] / М. Ріддер // graswurzel.net. – Режим доступу : <http://www.graswurzel.net/ueberuns/fr.shtml>.

UDC [621.397.13 : 808.53] : 324(438)«2005»

ZNACZENIE DEBATY DLA UKSZTAŁTOWANIA ŚWIADOMOŚCI POLITYCZNEJ W WYBORACH PREZYDENCKICH W POLSCE W ROKU 2005

HAJKOWSKI Stanisław,

Magistr,

Wyższe Seminarium Duchownego Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie nad Wartą; e-mail : hajko@pro.onet.pl

W artykule tym autor podejmuje znacznie debaty dla ukształtowania świadomości politycznej wyborców w wyborach prezydenckich w Polsce w roku 2005. Akcentuje, że pierwsza w dziejach debata telewizyjna pomiędzy kandydatami na urząd prezydencki odbyła się w Stanach Zjednoczonych 26 września 1960 roku i było to starcie Johna Fitzgeralda Kennedy'ego i Richarda Nixona. Dla Nixona debata ta zakończyła się polityczną klęską. Następnie z dużym powodzeniem debaty telewizyjne przyjęły się w Zachodniej Europie, początkowo w Niemczech i Francji. W Polsce pierwsze debaty telewizyjne przedwyborcze odbyły się w 1995 roku i miały bardzo ważny wpływ na końcowy wynik wyborów. Wydarzeniami związanymi z debatami żyła większość mieszkańców Polski. Debaty rozpałały emocje, ale jednocześnie ułatwiały zrozumienie programów politycznych obydwu konkurujących partii. Nawet mało obeznani z polityką wyborcy identyfikowali obóz Tuska z liberalizmem gospodarczym i wycofywaniem się z polityki socjalnej. Natomiast Prawo i Sprawiedliwość identyfikowane było z solidaryzmem społecznym i zwiększonym udział państwa w gospodarce. Kluczowe znaczenie dla wyników wyborów prezydenckich w Polsce w roku 2005 miał program «Prezydent dla Polski – Debata prezydencka Donald Tusk – Lech Kaczyński» wyemitowana 21 października 2005 r. w programie pierwszym TVP.

Słowa kluczowe: debata telewizyjna, program polityczny, wyniki wyborów.

Wstęp. Wywiad wywodzi się z dialogu i sięga starożytności. Zbudowany jest z wypowiedzi co najmniej dwóch osób na określony temat. Cechą charakterystyczną dialogu jest przemienność ról nadawcy i odbiorcy. W starożytności istniały trzy typy dialogu: sokratejski, arystotelesowski i lukianowski. Dialog sokratejski polegał na przekonywaniu i naprowadzaniu rozmówcy za pomocą pytań na trafne rozwiązanie jakiegoś problemu. Dialog arystotelesowski miał charakter moralistyczny, natomiast lukianowski, którego twórcą był Lukian z Samosat, miał charakter satyryczny. W czasach nowożytnych jednym z pierwszych znanych przykładów wywiadu było sprawozdanie, które James Boswell napisał po odwiedzinach dwóch wielkich współczesnych mu osobistości: Voltera i Rousseau. Wywiad jako poszukiwanie komunikacji osobowej rozwijał się od niepamiętnych czasów. Wywiad, czyli dialog między dziennikarzem i inną osobą przeprowadzony za pomocą pytań i odpowiedzi jest przeprowadzany dla osiągnięcia określonego celu [1].

Wywiad telewizyjny, debata telewizyjnej wymaga, aby były przestrzegane podstawowe reguły. Różnica jest taka, że w debacie telewizyjnej, przedwyborczej, oprócz przestrzegania reguł przez dziennikarza, prowadzącego debatę ważną rzeczą jest ustalenie zasad postępowania i przebiegu debaty. Chodzi tu o formę przebiegu debaty, jej czas, kolejność odpowiedzi, czas na odpowiedzi i na zadanie pytań. Szczegóły te ustalają między sobą sztaby wyborcze kandydatów. Obecnie debata kandydatów stała się trwałym elementem większości kampanii wyborczych. W czasie debaty politycy przedstawiają

© Hajkowski S., 2015

swój program, wyrażają własne opinie i mogą zaprezentować się publiczności tak licznej, jakiej nie gwarantuje żadne inne medium. Obok zalet debata ma też i drugą stronę: zwycięsko wychodzi tylko jeden z uczestników debaty [2, c. 15–24; 3, c. 359].

Pierwsza w dziejach debata telewizyjna pomiędzy kandydatami na urząd prezydencki odbyła się w Stanach Zjednoczonych 26 września 1960 roku i było to starcie Johna Fitzeralda Kenney'ego i Richarda Nixona. Dla Nixona debata ta zakończyła się polityczną klęską. Z dużym powodzeniem debaty telewizyjne przyjęły Niemcy i Francja. W Polsce pierwsze debaty telewizyjne przedwyborcze odbyły się w 1995 roku i miały bardzo ważny wpływ na końcowy wynik wyborów [4, c. 64–69].

Wyniki i omówienie. Kluczowe znaczenie dla wyników wyborów prezydenckich w Polsce w roku 2005 miał program „Prezydent dla Polski-Debata prezydencka Donald Tusk – Lech Kaczyński wyemitowana 21 października w programie pierwszym TVP. Został on podzielony na trzy części poprzedzone rozmową z rodzinami kandydatów. Lech Kaczyński i Donald Tusk następnie toczyli spór wokół najistotniejszych zagadnień dla bytu państwowego: spierali o gospodarkę, o wizję Rzeczypospolitej i o sprawy zagraniczne. Na zakończenie mogli wygłosić krótkie orędzie, wystąpienie skierowane do wyborców. Jednak w starciu Donalda Tuska i Lecha Kaczyńskiego trudno mówić o obrazie jednej debaty telewizyjnej ponieważ Donald Tusk i Lech Kaczyński mieli okazje skonfrontować swoje poglądy „twarzą w twarz” na przestrzeni dwóch miesięcy pięciokrotnie. Niewątpliwie musiało to wpłynąć na odbiór społeczny kampanii wyborczej. Przyczyniało się również do wzrostu wyrobienia politycznego szerokich rzesz widzów, chociaż nie było wyraźnego zwycięstwa [5, c. 154] Musimy pamiętać, że tamtymi wydarzeniami żyła większość mieszkańców Polski. Debaty rozpały emocje, ale jednocześnie ułatwiały zrozumienie programów politycznych obydwu konkurujących partii. Nawet mało obeznani z polityką wyborcy identyfikowali obóz Tuska z liberalizmem gospodarczym i wycofywaniem się z polityki socjalnej, w przeciwieństwie do Platformy Obywatelskiej i Prawo i Sprawiedliwość propagował solidaryzm społeczny i zwiększony udział państwa w gospodarce, chociażby przez zastosowanie instrumentów interwencjonizmu państwowego i niedopuszczenie do komercjalizacji kluczowych dla bytu państwowego dziedzin gospodarki.

Pierwsze starcie obydwu kandydatów miało miejsce 25 września 2005 roku na antenie TVN 24, a osobą prowadzącą program była Justyna Pochanke. Jednak na długo zanim doszło do spotkania dwóch głównych rywali do fotela prezydenckiego na łamach gazet i w Internecie trwały spekulacje, która ze stacji telewizyjnych będzie gospodarzem spotkania i personalnie, kto ją poprowadzi. Wydawać by się mogło, że najlepszym miejscem będzie gmach telewizji publicznej, jednak jeszcze na początku października obaj pretendenci unikali starcia twarzą w twarz. W piśmie, nadesłanym do Telewizji Polskiej, 3 października o godz. 14.20, Adam Bielan rzecznik prasowy «Prawa i Sprawiedliwości» oraz Jacek Protasiewicz, szef sztabu Donalda Tuska informują, że decyzją nieuczestniczenia w programie publicystycznym TVP spowodowana jest formułą oraz ilością uczestników tego programu, która utrudnia prezentację poglądów obu kandydatów.

«Zostaliśmy poinformowani, że w przypadku rezygnacji lub nieobecności w programie, czas przydzielony kandydatowi zostanie wykorzystany na dyskusję z pozostałymi uczestnikami programu i oczywiście w pełni akceptujemy tę zasadę» – można był przeczytać w nadesłanym do TVP piśmie. Działo się tak pomimo, tego, że 23 września 2005 roku do TVP wpłynęło pisemne potwierdzenie udziału Donalda Tuska w debacie, sztab Lecha Kaczyńskiego zwlekał z odpowiedzią do 3 października. W związku z tym, 3 października gośćmi Barbary Czajkowskiej w programie «Wybory Prezydenta RP» była druga liga kandydatów, bez coraz wyżej w badaniach sondażowych notowanych liderów Platformy Obywatelskiej i Prawo i Sprawiedliwość. W debacie TWP uczestniczyli Henryka Bochniarz, Jarosław Kalinowski, Maciej Giertych, Marek Borowski i Andrzej Lepper [6].

W debacie, na pierwszy plan wysunęła się polityka zagraniczna. Konkurenci mieli więc okazje przedstawić elektoratowi swoje wizje polityki zagranicznej, która była przecież najważniejszą kompetencjom prezydencką. Od dawna stosunek do polityki zagranicznej różnicował obydwie ugrupowania. Prawo i Sprawiedliwość w swoich koncepcjach politycznych wyraźnie nawiązywała do pomysłów Józefa Piłsudskiego z czasów dwudziestolecia międzywojennego, a zwłaszcza twórczo rozwijała koncepcję wzmocnienia państw demokratycznych wokół Rosji upatrywanej, jako potencjalny czynnik destabilizacji w regionie. Według działaczy Platformy Obywatelskiej polska polityka międzynarodowa, powinna opierać się o Unię Europejską i dobre kontakty gospodarcze z

Rosją, jako najważniejsze państwo z poza regionu. Na pytanie Justyny Pochanke, gdzie pojechałby pan z pierwszą wizytą prezydencką, taką symboliczną, przez to, że pierwszą, jako prezydent? Donald Tusk stwierdził: «To pytanie ciągle pada i ta symboliczna odpowiedź zawsze może być fałszywa. Jest kilka stolic, gdzie polskie interesy wymagają dobrej, mądrej interwencji. Relacje polsko-amerykańskie, a kiedy patrzę na własne poglądy, a także poglądy braci Kaczyńskich nie mam wątpliwości, że relacje polsko – amerykańskie nie są zagrożone, że prawdziwy problem dzisiaj to: silna pozycja, także finansowa pozycja Polski w Unii Europejskiej i my musimy każdy dzień wykorzystać trochę lepiej niż to robią dzisiaj niektórzy polscy politycy za to odpowiedzialni, na wykorzystanie dużo większej ilości środków europejskich bo, do Waszyngtonu pojedziemy kłócić się o wize na przykład. A w Europie mamy do zdobycia miliardy złotych, miliardy złotych do wydania w Polsce, tylko wymaga to kompetencji, wymaga to także powiedziałbym takiej otwartości i no pewnej empatii z naszymi partnerami europejskimi. Z całą pewnością, nasza pozycja w Europie zależy od radykalnej poprawy relacji polsko-niemieckich, polsko-francuskich i bardzo silnej pozycji w Brukseli, przez Brukselę rozumiem oczywiście symbolicznie biurokrację europejską – to są te 3 miejsca, gdzie trzeba odważnie, ale równocześnie z takim poczuciem europejskiej solidarności zacząć działać» [7].

Z kolei Lech Kaczyński stwierdził: «Dlaczego Waszyngton? Dlatego, że to jest dla nas główny partner strategiczny. Ja strategiczną sytuację Polski oceniam teraz jako no niewyraźną w każdym razie. I umocnienie stosunków z Waszyngtonem jest gwarancją naszego choćby gazowego bezpieczeństwa, natomiast jeżeli chodzi o te stosunki, o których wspominał Donald Tusk, to ja sądzę, że wahania w ramach których możemy dostać z Unii więcej lub mniej pieniędzy – to nie są wahania w ramach takiej amplitudy, która by coś dla Polski w sposób istotny znaczyła. Potrafmy wykorzystać to co dostaniemy, to jest niezmiernie wręcz istotne. Ja mogę powiedzieć jedno i to powiedzieć z całym spokojem. Oczywiście. Dobrze by było poprawić stosunki z Niemcami, ale my nie możemy przyjmować zasady, że co Niemcy nie zrobią. Choćby ostatnie przedsięwzięcie z ową rurą pod Bałtykiem, po dnie Bałtyku, czy dalej przedsięwzięcia związane z ośrodkiem. Centrum przeciw wpędzeniom w Berlinie – ośrodkiem do spraw wypędzonych, tak to ogólnie nazwijmy. To są przedsięwzięcia, które my kolejno będziemy przyjmowali do wiadomości i nie reagowali czasem, nawet w sposób stanowczy» [7].

Następne spotkanie miało miejsce 6 października 2005 roku i było emitowane przez TVN i TVN 24, ponownie zresztą zostało poprowadzone przez Justynę Pochanke, której tym razem wsparcia dziennikarskiego udzielił Bogdan Rymanowski. Podczas debaty zorganizowanej przez telewizję TVN i TVN24 kandydaci na urząd prezydenta Polski Lech Kaczyński i Donald Tusk skoncentrowali się na polityce wewnętrznej i na wzbudzającej emocje sprawie lustracji. Kandydaci rozmawiali więc o dostępie do teczek, wydatkach socjalnych, stosunku Polski do Rosji, składaniu obietnic wyborczych oraz o swoich współpracownikach. Obaj kandydaci niezmiennie podtrzymali swe dotychczasowe stanowiska w sprawie dostępu do dokumentów zgromadzonych w Instytut Pamięci Narodowej¹. Kandydat Prawo i Sprawiedliwość na urząd prezydenta Polski Lech Kaczyński powiadał się za ujawnieniem teczek funkcjonariuszy państwowych i polityków, natomiast Tusk – za powszechnym dostępem obywateli do tych materiałów. «Jestem za tym, aby ujawnić agentów – wszystkich, żeby było jasne, łącznie z Wojskową Służbą Wewnętrzną², która miała bardzo rozbudowaną agenturę – powiedział Lech Kaczyński [8].

Powszechność dostępu do teczek powinna dotyczyć funkcjonariuszy państwowych i polityków – dodał. Według niego, dostęp nie powinien natomiast dotyczyć np. tych działaczy związkowych,

1 Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (IPN) – instytucja naukowa o uprawnieniach śledczych. Instytut został powołany 19 stycznia 1999 r. na mocy ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Instytut posiada jedenaście oddziałów w miastach, które są siedzibami sądów apelacyjnych. W siedmiu miastach utworzono delegatury oddziałów IPN.

2 Wojskowa Służba Wewnętrzna (WSW) – działająca w latach 1957 - 1990 służba wojskowa, będąca instytucją kontrwywiadu wojskowego i służby i służby zabezpieczającej bezpieczeństwo Sił Zbrojnych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (oficjalna nazwa Wojska Polskiego w latach 1952-1989) oraz utrzymania dyscypliny wojskowej. WSW została utworzona 10 stycznia 1957 r., w miejsce zlikwidowanego Głównego Zarządu Informacji Ministerstwa Obrony Narodowej. WSW podlegała Ministerstwu Obrony Narodowej. Była organem ścigania. Zadaniem WSW było zwalczanie szpiegostwa przeciwko SZ PRL, przeciwko przemysłowi zbrojeniowemu, zwalczanie dywersji politycznej, terroru, sabotażu, zapobieganie tworzenia nielegalnych związków wewnątrz SZ PRL, zwalczanie przestępczości popolitej wśród żołnierzy, utrzymywanie dyscypliny wojskowej, werbowanie obcokrajowców w tym dyplomatów, mogących mieć informacje ważne dla PRL i SZ PRL.

którzy walczyli o Polskę dzielnie i dzisiaj są poza życiem, często niestety na marginesie życia. W tym przypadku SB-ecka³ wizja świata, bo taka jest zawarta w materiałach Instytutu Pamięci Narodowej, jest wizją która nie powinna być pokazywana - podkreślił kandydat Prawa i Sprawiedliwość na prezydenta. Podczas debaty obaj kandydaci byli także pytani o to, czy ludzie z ich formacji, którym postawiono publicznie zarzuty, nie powinni zejść z pierwszej linii partii. Prowadzący debatę przypomnieli, że w ostatnich dniach dziennik «FAKT» ujawnił, iż kandydat Prawo i Sprawiedliwość na premiera Kazimierz Marcinkiewicz jada kolacje z Mirosławem Stycznem, który jest podejrzany o wyłudzenie pieniędzy od krakowskiego przedsiębiorcy, a w sierpniu w tygodniku Newsweek ukazał się artykuł, w którym anonimowy wrocławski biznesmen powiedział, iż poseł Platformy Obywatelskiej Grzegorz Schetyna obiecał załatwić zezwolenie na budowę, w zamian za sponsorowanie klubu koszykarskiego Śląsk. Lech Kaczyński powiedział, że Marcinkiewicz i Styczeń znają się, ale to zupełnie co innego niż zarzut wobec Grzegorza Schetyny. Zaznaczył, że wiele tygodni po postawieniu w Newsweeku zarzutu Schetynie, jest on wciąż sekretarzem generalnym Platformy Obywatelskiej. Podkreślił, że jeżeli chodzi o polityków Prawa i Sprawiedliwości, wobec których sformułowano mało potwierdzone zarzuty partia zareagowała ostro. Reagujemy ostro, ale spotkanie z kimś nie może być przedmiotem zarzutu – dodał Kaczyński. Podczas dyskusji Lech Kaczyński obiecał, że zawetuje ustawy przewidujące cięcia socjalne. Tego rodzaju plany do dzisiaj nie zostały ujawnione, ale jeśli ktoś chce wprowadzać podatek 3x15, obniżyć VAT do 15 proc., to powstaje pytanie, gdzie szukać rezerw – dodał kandydat Prawa i Sprawiedliwości. Według Lecha Kaczyńskiego, program Platformy Obywatelskiej musi doprowadzić do obniżania świadczeń socjalnych. Zarówno Lech Kaczyński jaki i Donald Tusk opowiedzieli się przeciw legalizacji małżeństw homoseksualnych. Lech Kaczyński zdecydowanie sprzeciwił się legalizowaniu, uczynieniu instytucją prawną, nawet nie nazywaną małżeństwem związków homoseksualnych. W kwestii bezpieczeństwa Polski Lech Kaczyński jest zdaniem, że nie można żałować pieniędzy na policję. Z kolei Tusk podkreślił, że jako prezydent zmniejszy pieniądze wydawane na Kancelarię Prezydenta. Jego zdaniem, zaoszczędzone pieniądze można przeznaczyć na bezpieczeństwo. Obaj kandydaci na prezydenta zgodzili się, że polska polityka wobec Rosji powinna być stanowcza. Według Tuska, trzeba przede wszystkim doprowadzić do wspólnej polityki Unii Europejskiej wobec Rosji.

Z kolei Lech Kaczyński zarzucił Tuskowi nieuzasadniony optymizm i zapowiedział, że poparcia w tej kwestii szukałby w Waszyngtonie. Jednocześnie nawiązując do sprawy rosyjsko-niemieckiego gazociągu na dnie Bałtyku Kaczyński zaznaczył, że projekt ten jest niezwykle dla Polski groźny. Według niego, jeśli gazociąg ma przechodzić przez polską strefę ekonomiczną, to trzeba zablokować jego budowę, mówiąc wyraźnie nie – podkreślił kandydat Prawa i Sprawiedliwości. Ponadto Lech Kaczyński zaznaczył, że jeśli nie uda się w ten sposób zablokować budowy rurociągu, to nie wystraszy się niczego i, jeżeli będzie to z punktu widzenia prawa międzynarodowego możliwe, to zablokuje jego budowę. Ponadto, zdaniem kandydata Prawa i Sprawiedliwości, Lecha Kaczyńskiego, Polska musi błyskawicznie szukać innych niż rosyjskie źródeł dostaw energii. Pierwszą kwestią była ciągłość polityki po dwóch poprzednich prezydentach: Lechu Wałęsie i Aleksandrze Kwaśniewskim. Na pytanie: «Panie marszałku III RP to czas dwóch prezydentur – Aleksandra Kwaśniewskiego i Lecha Wałęsy. Obaj pełnili swój urząd w różnych układach władzy i pytanie najważniejsze, który układ dla Polski w tej chwili jest lepszy czy wariant bierzemy wszystko czyli wariant i prezydenta i premiera co grozi powstaniem niebezpiecznego monopolu władzy, czy wariant wręcz przeciwny – nasz premier, nasz prezydent co może grozić z kolei nieustanną bijatyką i wojną na górze, czego mamy w ostatnie dni przedsmak». Tusk odpowiedział: «Chciałbym, żeby polska polityka była zrównoważona i Polacy, jak sądzę oczekują i potrzebują równowagi i umiaru i zdrowego rozsądku. Nie ma najmniejszej wątpliwości, że sytuacja w której wybralibyśmy prezydenta, którego brat jest faktycznym, czy będzie faktycznym premierem, szefem partii rządzącej jest sytuacją dla Polaków niepokojącą i dla Polski niedobłą – to nie jest osobisty zarzut, żeby nie było wątpliwości, ale to jest sytuacja, która dla Polski nie jest dobra» [8]. Z kolei Lech Kaczyński stwierdził: «Polską pewnie nie będą wtedy rządzić dwaj bracia, bo mój brat będzie wtedy

3 Służba Bezpieczeństwa, SB – organ bezpieczeństwa państwa działający w strukturach resortu spraw wewnętrznych, działający w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w latach 1956–1990. Powołany m.in. do zapewniania porządku publicznego, bezpieczeństwa wewnątrz kraju, zdobywania informacji i kreowania pozytywnych dla interesu państwa zdarzeń na zewnątrz. W końcowej fazie swojego istnienia, w sierpniu 1989 r., SB zatrudniała 24,3 tys. funkcjonariuszy, którzy kontrolowali 90 tys. tajnych współpracowników.

szefem partii, czyli oczywiście wpływowym politykiem. Ja będę prezydentem i człowiekiem o zupełnie innych zadaniach. Ja myślę, że jeżeli chcemy Polskę rzeczywiście zmienić, jeżeli III Rzeczpospolita⁴, mająca pewne zalety, ale i olbrzymią ilość wad ma zostać zmieniona przez IV Rzeczpospolita⁵, czyli państwo jakościowo inne niż dotychczas, to wtedy władza musi być w rękach tych sił, które od lat 90, alarmowały, które potrafiły alarmować nawet za cenę można powiedzieć represji, eliminacji z życia politycznego, które nigdy nie wykazywały najmniejszego chociaż oportunistycznego, a taką siłą jest Prawo i Sprawiedliwość, a kandydatem Prawa i Sprawiedliwości na prezydenta jestem ja. To, że my jesteśmy braćmi, z Jarosławem, nie ma tutaj najmniejszego znaczenia» [8].

Do kolejnego starcia czołowych polityków Prawa i Sprawiedliwości i Platformy Obywatelskiej doszło na antenie TVN 12 października 2005 roku, tym razem w autorskim programie «Teraz my» obu rywali do fotela prezydenta gościli prowadzący program Andrzej Morozowski i Tomasz Sekielski. Na początku programu Lech Kaczyński stwierdził: «Dzisiaj to ja muszę tutaj przeprosić Donalda Tuska za element czarnej kampanii. Jak sądzę pan marszałek wie, że to bez mojej wiedzy, czy też wiedzy mojego brata... Zostały wyciągnięte natychmiast wnioski. Jacek Kurski stanie przed sądem dyscyplinarnym, prezes partii nie może zrobić nic więcej, tzn. nie może sam usunąć z partii. Został oczywiście usunięty ze sztabu. Tyle w tej sprawie mam do powiedzenia. Był to element czarnej kampanii, taki nie może być tolerowany. Oczywiście dzisiaj zostały wykazane pewne fakty, ale nawet niezależnie od pewnych faktów to nie jest argument w kampanii wyborczej» [9]. Jak stwierdził Andrzej Morozowski: «Żeby była jasność przypomnijmy. Chodzi o to, że Jacek Kurski wczoraj w jednej z gazet, insynuował, dawał do zrozumienia, że dziadek Donalda Tuska mógł być w Wehrmachcie, co się okazało całkowitą nieprawdą» [9].

Ponowna konfrontacja miała miejsce w TVN 24 20 października, a prowadzącymi znów byli Justyna Pochanke i Bogdan Rymanowski. W kolejnej debacie prezydenckiej w TVN i TVN 24 Donald Tusk powiedział, że będzie prezydentem, który «będzie Polaków łączył, a nie dzielił». Lecha Kaczyński natomiast, że jego prezydentura spowoduje, że Polacy będą zadowoleni ze swojego kraju.

Obaj kandydaci zaapelowali o poparcie w II turze wyborów prezydenckich. Do pierwszego spięcia między kandydatami na prezydenta doszło w związku z poparciem kandydatury Tuska przez Jerzego Urbana, który powiedział, że «z obrzydzeniem», ale na niego zagłosuje. Według Kaczyńskiego świadczy to o tym, że dla Urbana prezydentura Kaczyńskiego jest bardziej niebezpieczna. Ostrzegł, że jeśli wybory wygra Tusk, to «salon pana Urbana i jemu podobnych będzie miał jeszcze wpływ na polskie życie publiczne» Tusk odpowiedział wówczas, że musi zaakceptować fakt, że popierają go ludzie, których nie darzy sympatią i z którymi nie ma nic wspólnego, ponieważ nie chce „dzielić Polaków”. W kolejnej rundzie Tusk zarzucił Kaczyńskiemu, że opowiadając się przeciwko pełnieniu przez Leszka Balcerowicza funkcji szefa Narodowego Banku Polskiego⁶ przez kolejną kadencję, dołączył do chóru Andrzeja Leppera «Balcerowicz musi odejść». Kaczyński odparł, że jego opinia w tej sprawie nie ma nic wspólnego z Andrzejem Lepperem i deklarowanym przez niego poparciem dla jego kandydatury. Jednocześnie Kaczyński odmówił Tuszkowi złożenia obietnicy, że Prawo i Sprawiedliwość nie wybierze Leppera na wicemarszałka Sejmu. Dodał, że szanuje elektorat Leppera, bo to ludzie „którzy w Polsce czują się źle» [9]. Donald Tusk zapewnił kontrkandydata o tym, że wyjaśniona zostanie sprawa

4 III Rzeczpospolita (III RP) – użyte w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (1997) określenie państwa polskiego po zasadniczych przemianach politycznych, jakie zaszły od 1989 r. Oficjalna nazwa państwa to Rzeczpospolita Polska. Wymową tego określenia jest zerwanie z ustrojem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i nawiązanie bezpośrednio do tradycji II Rzeczypospolitej. Symbolem III Rzeczypospolitej jest m.in. przywrócony w godle Polski po czasach Polski Ludowej orzeł w koronie, wzorowany na przedwojennym. Określenie Trzecia Rzeczpospolita zostało użyte w preambule do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przyjętej w 1997 r.

5 IV Rzeczpospolita, IV RP – slogan polityczny, postulujący konieczność dokonania zasadniczych zmian w ustroju państwa polskiego, formułowany początkowo przez publicystów, wykorzystywany w 2005 w kampanii wyborczej m.in. przez Prawo i Sprawiedliwość i Lecha Kaczyńskiego krytykujące podstawy prawne lub mechanizmy ustrojowe III Rzeczypospolitej.

6 Narodowy Bank Polski, NBP – polski bank centralny z siedzibą w Warszawie. Podstawowym celem działalności NBP jest utrzymanie stabilnego poziomu cen, przy jednoczesnym wspieraniu polityki gospodarczej Rządu, o ile nie ogranicza to podstawowego celu NBP. NBP przysługuje wyłączne prawo emitowania znaków pieniężnych Rzeczypospolitej Polskiej. Do zadań NBP należy także: organizowanie rozliczeń pieniężnych, prowadzenie gospodarki rezerwami dewizowymi, prowadzenie działalności dewizowej, prowadzenie bankowej obsługi budżetu państwa, regulowanie płynności banków oraz ich refinansowanie, kształtowanie warunków niezbędnych dla rozwoju systemu bankowego, opracowywanie statystyki pieniężnej i bankowej, bilansu płatniczego oraz międzynarodowej pozycji inwestycyjnej.

удziału Konstantego Miodowicza z Platformy Obywatelskiej w aferze z Anną Jarucką i jeśli zajdzie taka potrzeba, to wyciągnięte zostaną surowe konsekwencje. Dowiedzieliśmy się też, że obaj kandydaci czują się spadkobiercami Solidarności, ale Kaczyński dodał, że „to on działał w najwyższych władzach Solidarności». Według Donalda Tuska wszyscy Polacy mają prawo do tego, aby być dumnymi z dziedzictwa Solidarności.

Wniosek. Reasumując należy stwierdzić, że telewizyjne debaty prezydenckie miały duży wpływ na pozyskiwanie wyborców. Debaty rozpałały emocje, ale jednocześnie ułatwiały zrozumienie programów politycznych obydwu konkurujących partii. Choć w Polsce pierwsze debaty pojawiły się dopiero po 1989 r., w wyborach 1995 r. to jednak szybko ugruntowały swoją pozycję. W wyborach 2005 r. debaty prezydenckie pozwoliły zrozumieć niezdecydowanym wyborcom, co prezentują obydwie zwalczające się obozy: Donalda Tuska liberalizm gospodarczy, a Lecha Kaczyńskiego solidaryzm społeczny i zwiększony udział państwa w gospodarce. Dla wyniku wyborów prezydenckich w Polsce w roku 2005 kluczowe znaczenie miał program «Prezydent dla Polski – Debata prezydencka Donald Tusk – Lech Kaczyński» wyemitowana 21 października 2005 r. Dlatego rola debat prezydenckich w wyborach 2005 r. miała ogromne znaczenie.

1. Hajkowski S. Rola wywiadu telewizyjnego i dziennikarza w jego prowadzeniu we współczesnych mediach. - Studia Humanistyczno-Społeczne, Kielce, 2015
2. Charon Y. L'interview à la télévision. - Paris, 1989.
3. Dobek-Ostrowska B. Komunikowanie polityczne i publiczne. – Warszawa, 2007.
4. Hajkowski S. Образ дебати телевізійної Donald Tusk – Lech Kaczyński з дня 21 października року 2005 — критична оцена // Україна та Польща : минуле, сьогодні, перспективи. Том 3. Наук. зб. / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк 2015. - С. 64–69.
5. Jabłoński W. Kreowanie informacji. Media relations. – Warszawa, 2006.
6. <http://www2.tvp.pl/4148,20051003252069>
7. Debata telewizyjna Donald Tusk – Lech Kaczyński, 25 września 2005 r., TVN 24
8. Debata telewizyjna Donald Tusk – Lech Kaczyński, 6 października 2005 r., TVN 24
9. Debata telewizyjna Donald Tusk – Lech Kaczyński, 20 października 2005 r., TVN 24

УДК [621.397.13:808.53]:324(438)«2005»

Значення дебатів для формування політичної свідомості в президентських виборах у Польщі в 2005 році

Гайковскі Станіслав, магістр,

Вища Духовна Семінарія Салезіанського Товариства в Ландзі над Вартою, e-mail: hajko@pro.onet.pl

У статті автор розглядає значення дебатів для формування політичної свідомості виборців під час президентських виборів у Польщі в 2005 році. Акцентується увага на тому, що перші в історії телевізійні дебати між кандидатами на пост президента відбулися у Сполучених Штатах 26 вересня 1960 і була це полеміка між Джоном Фіцджеральдом Кеннеді і Річардом Ніксоном. Для Ніксона ці дебати закінчилися політичною поразкою. Потім із великим успіхом телевізійні дебати прижилися в Західній Європі, спочатку в Німеччині та Франції. У Польщі перші передвиборні телевізійні дебати відбулись у 1995 році й мали дуже важливий вплив на кінцевий результат виборів. Подіями, пов'язаними з дебатами, жило більшість мешканців Польщі. Дебати розпалювали емоції, але одночасно спростили розуміння політичних програм обох конкуруючих партій. Навіть мало обізнані про політику виборці ідентифікували табір Туска з економічним лібералізмом і відходом від соціальної політики. У той же час Право і Справедливість асоціювалися з суспільною солідарністю і збільшеною участю держави в економіці. Вирішальне значення для результатів президентських виборів у Польщі в 2005 році мала програма «Президент для Польщі – Президентські Дебати Дональд Туск – Лех Качинський», що відбулася 21 жовтня 2005 на першому каналі ТВП.

Ключові слова: телевізійні дебати, політична програма, результати виборів.

The importance of the debate for the formation of political consciousness in the presidential elections in Poland in 2005

Hajkowski Stanislaw, magistr,

Higher Seminary of the Salesian Society in Lad on the Warta River; e-mail: hajko@pro.onet.pl

In this article, the author takes up importance of the debate for shaping the political awareness of voters in the presidential elections in Poland in 2005. It stresses that the first in the history of TV debate between candidates for the presidency was held in the United States on September 26th, 1960. It was a year of clash of John Fitzgerald Kennedy and Richard Nixon.

For Nixon the debate ended with a political disaster. Then, with great success, television debates have proven a success in Western Europe, initially in Germany and France. In Poland, the first pre-election TV debates were held in 1995 and had a very important influence on the final outcome of the election. The majority of the Polish population lived with events related to the debates. Debates inflamed emotions, but at the same time facilitated understanding of the political programs of the two competing parties. Even voters hardly familiar with politics identified Tusk's camp with economic liberalism and withdrawal from social policy. In contrast, Law and Justice was identified with social solidarism and increased state participation in the economy. Fundamental importance for the results of the presidential elections in Poland in 2005 had the «President for Poland» presidential debate of Donald Tusk and Lech Kaczyński, issued on 21 October 2005. in the Polish TV channel one.

Key words: television debates, political program, results of the elections.

1. Hajkovski S. The role of a television interview and the journalist in his conduct in the modern media. - Studia Humanistyczne-Spoleczne, Kielce, 2015.
2. Charon Y. L'interview à la télévision. - Paris, 1989.
3. Dobek-Ostrowska B. Political communication and public. - Varshava, 2007.
4. Hajkovski S. Image debate telewizyjnej Donald Tusk – Lech Kaczyński of 21 October 2005 TVN24 – Critical appraisal // Ukraina ta Polsha : mynule, siodennia, perspektywy. Tom 3. Nauk. zb. / Volyn. nats. un-t im. Lesi Ukrainki. – Lutsk 2015. – P. 64–69.
5. Jablonski V. Creating information. Media relations. - Warszawa, 2006
6. <http://www2.tvp.pl/4148,20051003252069>
7. TV debate Donald Tusk – Lech Kaczyński, 25 September 2005, TVN 24
8. TV debate Donald Tusk – Lech Kaczyński, 6 October 2005, TVN 24
9. TV debate Donald Tusk – Lech Kaczyński, 20 October 2005, TVN 24

UDC 007 : 304 : 070

SOCIAL PROJECTS IN THE COMMUNICATION SPACE OF UKRAINIAN TELEVISION

HAVRYLYUK Inna,

PhD (Social Communications), Associate Professor, e-mail: gavriluk-inna@yandex.ru,

PRYKHODKO Nataliya,

Lecturer, e-mail: prikhodko_nata@mail.ru

Sumy State University, 2, Rymsky-Korsakov St., Sumy, 40007, Ukraine

The social projects are considered as a special type of TV programmes. The goal of the research is to highlight the peculiarities of development, genre and typological priorities of social projects on Ukrainian TV. It was found out, that the quantity of social projects is increasing on Ukrainian TV channels. It is stressed out, that there is a great variety of themes of social projects, but the thematic classification has not been created yet. We suggest the following classification according to the theme: highly specialized programme, programme-exposure, programme-confession (social and psychological programme), programme-transformation, programme-search, programme-reconstruction. The social projects on Ukrainian TV channels are often realized in the form of reality and talk show, less often – in the form of journalist investigation, interview presents insignificant percent. Such tendency shows the entertainment format of social projects. The mixing of genre characteristics is observed in the framework of social projects. The majority of social programmes are of original design. Thus, social TV projects make solid layer in typological and genre-format aspects.

Key words: social projects, typology, genre peculiarities, TV.

Introduction. One can observe the tendency of social programmes increase on Ukrainian television lately. The viewers are offered different programmes, where the above mentioned function is realized. The relevance of the above mentioned projects is conditioned by the intensification of social pro-